

IESKATS KURŠU (BET ARĪ KURZEMES) MITOLOĢIJAS RELIKTOS UN ATSEVIŠĶOS FENOMENOS

Dr. philol. Ingus Barovskis
LU Humanitāro zinātņu fakultāte
Ekonomikas un kultūras augstskola

Interreg

Latvija-Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

Tēmu loks

1. Jēdziens "mitoloģija"
2. Kas ir kurši un kur meklēt viņu mitoloģiju mūsdienās
3. Kuršu mitoloģijas galvenās dievības
4. Gari un citas mītiskās būtnes
5. Maģiskās darbības
6. Mītiskie priekšsati rituālos
7. Kurzemes vilkači
8. Kulta vietas un lietas

Jēdziens "mitoloģija"

- **Mitoloģija** (grieķu: *μυθολογία*, *muthología* — ‘stāstu stāstīšana’) ir zinātne, kurā tiek pētīti dažādu tautu mīti, kā arī folklorā, eposi, pasakas, leģendas un to kopums.
- Tā ir būtiska cilvēces kultūras sastāvdaļa. Mijiedarbībā ar mitoloģiju veidojusies reliģija, filozofija, literatūra, arī zinātņu pirmsākumi.
- Radusies cilvēces sākumposmā, mitoloģija arī vēlāk ietekmējusi kultūras attīstību.
- Daudzi literatūras un mākslas šedevri nav pilnībā izprotami, nepārziņot tajos attēlotās mitoloģiskās personas un izmantotos mitoloģiskos sižetus. Varētu teikt, ka mitoloģija ir cilvēces garīgais šūpulis.
- Katras tautas unikalitāti un savdabību raksturo tās kultūra, kas savukārt sakņojas attiecīgajā mitoloģijā.
- Nopietna iepazīšanās ar kādu nāciju jā sāk ar tās mītu un mitoloģisko priekšstatu sistēmu studijām.
- Šī atziņa ir īpaši nozīmīga šodien, kad ir iespēja izsvērt un attīstīt sakarus ar visas pasaules tautām un nācijām.

Kas ir kurši, meklējot viņu mitoloģiju?

- Kurzemes aspekts — Kurzemei raksturīgā mitoloģija
- Kuršu kāpu aspekts — mītiskie priekšstati, kas raksturīgi Kuršu kāpām
- Lietuvas ziemeļrietumos atrodas Sventāja, kur dzīvo seno kuršu pēcteči
- Kuršu ķoniņi?

Kas ir kurši, meklējot viņu mitoloģiju?

- Kristīgajās hronikās kurši (senā cilts) attēloti kā jo sevišķi māņticīgi un asinskāri pagāni, kas regulāri upurē un ziedo saviem ļoti daudzajiem elku dieviem
- Mitoloģijas nesējs — arī folkloras teksti
- Kurša ir viena no pēdējām Eiropas zemēm, kur pieņēma kristietību, un kurši saglabāja savus rituālus līdz pat 19. gadsimtam
- Kurši ir piederīgi rietumbaltiem, tāpēc mitoloģijas senākie slāņi ir kopīgi baltiem vai indoeiropiešiem
- Jaunākajos laikos ciešas paralēles meklējamās rietumbaltu mitoloģijā

Kuršu mitoloģija: galvenās dievības

- Laima
- Māra
- Dievs

Laima

- Einhorna rakstītie avoti
- Priekšstats, ka katram ir sava Laima
- Sieviešu aizstāve, dzemdību aizgādne (dažkārt funkcijas reducētas tikai uz to)
- Likteņlēmēja
- Latviešu Laimas kulta katoļticības ietekmē līdz 16. gadsimtam saplūda ar Māras kultu — Livonijas ordeņa piekopto Dievmātes Marijas godināšanu.
- Tādēļ Marijas tēlam Livonijā sāka piedēvēt īpašības, kas agrāk bija raksturīgas tieši Laimai.

Dēkla (Kurzemes dieviete?)

Dievs ar Dēklu manis dēļ
Top lielā ienaidā:
Dievs man deva maizes zemi,
Dēkla liedza arājiņu.
9459

Dod, māmiņa, neliedz mani
Pirmāi tautu jājumāj;
Piermāi tautu jājumāj
Dēkla Laima līdzī nāca.
15297-1

Mana Dēkle, mana Laime
Iet pa ceļu runādama.
Gana labi norunājās:
Maizītēje man dzīvot.
9240

Māra

17889-24

Netīšam es iegāju

Mīļas Māras istabâ;

Mīļa Māra man pacēla

Sievas krēslu apsēsties.

Nesēdešu, mīļa Māra,

Man nav sievas padomiņa.

-Sēd', meitiņa, būsi sieva,

Došu sievas padomiņu.

1872-1

Pilla Māras istabiņa

Sīku mazu šūpulišu:

Vienu Māra kustināja,

Visi līdzī ligojās.

1280-0

Ko tur pēra, ko tur pēra
Mīļas Māras pirtiņâ?
Ilzi pēra mīļa Māra,
Veselības gribedama.

33845-0

Maza maza man mājiņa,
Divtrejadi vara vārti:
Par vieniem Saule lēca,
Par otriem Mēnestiņš,
Pa trešiem Māra jāja
Ar peleku kumeliņu.

Māras kambaris

Senos laikos šinī alā esot dzīvojusi kāda vientule. Viņai bijis pašai savs ganāms pulks. Ļaudis baidījušies viņai tuvoties, jo esot turējuši par burvi. Naktīs iedzīvotāji esot dzirdējuši tur arvien tādu kā rūkoņu un šņākoņu. Tad tur esot sapulcējušies visi burvji, jodi un raganas un sarīkojuši dzīres. Viņi visi tur tik ilgi līksmojušies, kamēr dziedājis pirmais gailis. No rīta atkal vientule ganījusi savus lopus un strādājusi kādu rokdarbu. Tā kādu nakti pārsteidzis visus šos dzīrniekus liels pērkona negaiss. Viesi steigušies prom, bet vientule paslēpusies savā alā. Pērkons nospēris visus viņas lopus. No tā laika vientule vairs nav rādījusies pasaulei, tikai Māras rītos, pirms saules lēkta Abavas malā pie šiem kambariem esot bijusi dzirdama velēšanas. Ļaudis stāsta, ka šai vientulei esot bijis vārds Māra, un pēc šī pērkona negaisa viņa tikai savā vārdadienas rītā nākot mazgāt veļu. Pat tagad vēl daži iedzīvotāji apgalvo, ka klusā un jaukā Māras dienas rītā esot dzirdama velēšanās pie Māras kambariem.

Tautas teika:

Pusceļā starp Sabili un Rendu atrodas Māras kambari. Agrāk Māras kambaru kalnā bijusi pils. Pilī dzīvojušas Māras, svētās meitas, kuras vakaros nākušas ārā dziedāt. Pils nogrimusi. Tur palikusi dziļa grava, kuru katru rītu nezināma būtne tīru noslaucījusi. Gan cilvēki izvaktējušies, bet velti, - neviens nekā nav redzējis. Vienreiz aizā iespēris pērkons, no aizas atdalījušās alas, kuras vēl tagad sauc par Māras kambariem.

Dieva tēls/Pērkons

33455-0

Es pielēcu zirgstallim,
Dievs dev' bērus kumeliņus;
Es pielēcu govstallim,
Dievs dev' raibas raibelites;
Es pielēcu aitstallim,
Dievs dev' mazus sprogainišus;
Es pielēcu cūkstallim,
Strīpains deglains midzit' vilka;
Es pielēcu zosstallim,
Dievs dev' mazus klēgatajus.

2979-0

Paldies saku Dieviņam,
Nu paēdu brokastīņu!
Lai Dievs līdz rociņām
Launadziņu nopelnīt. (Ventspils)

33069-0

Pēters, Jānis, Jēkapiņš,
Tie trīs Dieva zvejnieciņi.
Pēterim jauna laiva,
Jānim jaunas zēģelites,
Tam trešam, Jēkapam,
Sudraboti irklu gali.

33826-1

Kupla auga ābelite

Pie brāliša namdurvīm.

Pati Saule zarôs sēd,

Saules meita pazarôs;

Pati Saule zīdu vērpa,

Saules meita šķetereja.

Velns

- Ambivalents tēls, kas raksturīgs visai Latvijas un baltu folklorai

29286-1

Saimeniece to vien teica,
Lēti, lēti ganiņam.
Lai velns tavu sierdi plēš,
Kā krūms manu villainiti!

10133-2

Ne no vella tā nebēgu,
Kā dzēraja tēva dēla;
Metu krustu, velns atstāja,-
Ko darišu dzērajam?

gari u.c. mītiskās būtnes

- Valodiskas atšķirības (laumas un laume)
- Funkciju atšķirības
- Kurzemes hercogistes baznīcu inspektors Zalomons Hennings savā „Vidzemes un Kurzemes hronikā no 1554. līdz 1590. gadam...” rakstīja, ka latvieši turējuši čūskas un krupjus par dieviem, un kad kādu nosītuši, tad sanākušas vecas vaimanātājas un kliegušas: Man pene Math, man pene Math (Mana Piena māte, mana Piena māte)

kauķis

- Ambivalents mājas gars
- Kuršu kāpu folklorā
- Mājas sargi — mitinās bēniņos (saikne ar debesu sfēru un pazemes sfēru)

- "Aukstā laikā tas ļauķis mēdzot arī rijās dzīvot un, ja viņu cienānot, tad nesot mājai svētību."
- "Tie špokojas, saveļ ūdas. Saka, ka jau kauki ir bijuši, savēluši visu."

- Kurzemes vācbaltu literāts un vēsturnieks Konrāds Šulcs savā „Kurzemes stāstu grāmatā” (1832. g.) par kurzemniekiem raksta:
- „Ir čūskas un rupučus tie cilāja par dievekļiem, ko baroja ar pienu un citu ēdamo, tos turēdami tādos īpašos podos, ko mēdza izpušķot ar vārpām un puķēm.”
- No Kurzemes nāk arī daudzi citi ticējumi un paradumi saistībā ar krupjiem.
- „Kad krupi ēdina ķēķī zem plīts, tad viņš pievelk (t. i., nodrošina, sekmē) govīm pienu.”
- „Krupim piektdienas vakarā jādod biezputra un jāsauc: «Sanākat, sanākat, vislie- lie un beidzot vismazākie.»
- „Kad rupuci nositot, tad govīm notrūkstot piens.”

Laume/Lauma

- Kaitējošs sieviešu kārtas gas
- Funkcijas analogas lietuvēna funkcijām
- "Laume naktīs nāk pie zirge, zirgs slapē ir no rīte. Sēdē virsū un jāj."
- "Anuž, Laume ir bijuse, jājuse ar zirge."
- Šeit aktualizējas arī Kuršu/Kurzemes saistība ar jūru
- Kad kursenieku vīri zvejojuši un kāds it kā turējis tīklus, tad lūguši Laumi, lai tos atlaiž vaļā. Kad līdzējis, tad teikuši: „Laume atlaide."

Māre

- Funkcionāli līdzīga Laumei
- Traucē nakts mieru un sapinkā zirgiem krēpes

Kepšuki/ķepšuki

„Citkārt jūrmale zveji gāja zvejuot uz štuorem, tad tie kepšuki, tād maģ meli vīruk, līdzij vilkt tīklu prom pa kalnu ir piesēja vierves mežā pie kuoka. Kad sauca „Pēter, atlaid“, tad atlaida.”

„Citukārt tie ķepšuk bi, kad tie zveji zvejuoja, tad tie līdzēj vilkt tīkl. Viņus redzēt nevarēj. Kad gribēj atlaistum, tad sauc: „Pēter, atlaid“, kad vilkt reikēj³², tad sauc: „Pēter, velc“.

„Kad pārkuonenc diž triec, tad visus ķepšuks nuotriec zem.”

„Nuo svēta pradis bija ķepšuk, pārkuonenc pračirstija" („No pasaules iesākumi bija kepšuki, Pērkons tos notrieca? sacirta? nospēra?“).

Milži

„Citreiz dižā kalnā dzievājš milži ir uz grunt tie būri (zemnieki, vācieši vai lietuvieši — I.B.). Tas milžens turējs pil. Tā milžen meita gājš špacierēt. Viņa nuoiet no kalna zemuj ir redz: zemeninks savus laukus ar, ir tā meita nebij redzėjus un duomājus, ka ir spēlītes, ir pasijēmusi iš klēpa, āznesusi kalnā ir džaugās (priecāties). Tēvs zinājs, ka zemeninkus nereikjemt, ka viņi tad nesēs, no kā varēs maitināties, jēmis ir sarājs meit ir tā turis nuonest tās zemeninkus.

/Kuršu kāpu folklorā/

Milzis atrod malkascitrēju un:

"iebāzis kabatā un aiznesis uz Kurzemi vecākiem rādīt, teikdams: “Rau, māte, kādu es ku- kaini atradu, tas grauž mežā kokus.” Bet māte teikusi: “Nē, dēls, tas nav kukainis, tas tāds pats cilvēks kā mēs, tikai labu tiesu mazāks.”

/LFK 1018/

Gausa māte

Kaņeku māju vīri braukuši uz sudmalām; uznākusi nakts; palicis tik tumšs, ka ne soļa uz priekšu nevarējuši redzēt. Galā viņi piebraukuši pie kādām mājām; kuņas tiem pagalam svešas bijušas: redzējuši viņās uguni spīdot un nosprieduši tur pa nakti pārgulēt. zirgus pavēnī piesējuši, paši iegājuši vakariņās. Atraduši galdu jau klātu un uz galda pienu, baltu maizi medu, gaļu. Trīs vīri stāvējuši pie galda. Sudmalnieki, labvakaru padevuši, lūgušies atļaujas arī pie galda sēsties un tur līdzpaņemto ēdienu ēst; bet mājniece uzaicinājuši viņus tiem līdzī ēst. «Tomēr papriekšu lūgsim dieviņu!» viens teicis no viņiem un lūdzis: «Lec, dieviņ, dej, dieviņ, pa baltiem galdautiem!" Bet dieviņš nav rādījies, kad otrs lūdzis: «Lec, dieviņ, dej, dieviņ, pa baltiem galdautiem!": Bet dieviņš kā nav, tā nav paklausījis. Nu lūdzis viens no sudmalniekiem, tos pašus vārdus teikdams: «Lec, dieviņ, dej, dieviņ, pa baltiem galdautiem!» Tomēr kā nekā, tā nekā. Lūdzis otrs - atkal nekā. Lūdzis trešais: «Lec, dieviņ, dej, dieviņ, pa baltiem galdautiem!» Un nu uzlēcis uz galda liels krupis un, ēdienam apkārt aplēcis, iemērcis pienā un medū savas ķepas un tad pazudis. Visi nu sēdušies pie galda un slavējuši dieviņu, kas viņus paklausījis un bagātu galdu apsolījis.

Pūķis

26. E. Dūnsberģis Dundadzniekos. LP, VII, I, 759, 2.

Vienēs mājēs, netāl no muns sen citreiz dzīve sainiks, pavecigs vīrs. Tas bi iejēms tāds doms, ka viņam vaidzt āter bagtam tapt. Viņš kloušan us visad vīz un iet pi visem burem prasdēm, u kāds viņam nevar pamāct, kā viņš vart bagāts tapt. Kādreiz viņš sastiekes a tād gudarnik, kas viņam stāst, ka Rīgē esam ād viet, kur varam dābt pirkt pūķ, kas velk labeļ un vis cit labam klātes. Viņš āzbrouc us Rīg, mekle, kloušan tin atrod to viet kur var dābt gan pirkt tād pūķ. Bet tie kung, kas viņ pārdod, ievēd vece sainik namē. Tur tie iemet sudrab dālder iekšē, kas dance apkārt vien pa to kārste kvēl. To tie pārdevej rād tanr sainikem, teikdam: «Kas to pūķ nopirk un āzved sovēs mājēs, tam dvēsel, kad viņš nomiers, tā dancs pa els ugiņ. U to zindem tu nu vel gribis pirkt to pūķ?» Veces sainiks teic: «Le kā būdams!» - viņš grib un grib pirkt to pūķ. Tad tie kung viņam pārdevš to pūķ. Viņš to atveds mājēs, uzlics us pakšgal. Bet pa nakt tas pūķ tur pazuds. Bet nu tam vecam sainikam vairs nekur nav buis miers: kur vien viņš i gājs adar dzīves, adar gules, tur visres viņš viņ - tas pūķs - i moces, tā ka nemaz vairs nevarēs to izturt. Tad viņš āzgājs pi mācte un to lūdzs, le tas nākt un izdzīt viņam to pūķ no mājam un tos mājs pa jaun akal iesveit't. Māctes gribdem redzt, kas tur i par ērmem, apsoles un āzbrouc. Vecsainiks sten un vaid, ka pūķs viņ moc akal. Māctes skatea un neko neredz - pras: «Kur tad i tovs pūķs?» Sainiks rād: «Ro, kur i - tur plānvidē jums pi kājam!» Māctes skates, bet it neko neredz - gan brade, gan izspārdes pa to plān, bet neko nevar saspārdt. Bet sainiks rik brēc: «Rov, rov, kur viņš nāk, man virsē. Voi Jēzs, glāb man!» Māctes nosmetes ceļēs pi to vecsainik un ab div lūgš Diev: Tad pūķs pazuds un veces sainiks taps no viņ vaļē. Bet tad e nekad nav vairs gribes tā aplam bagats tapt.

Pūķis

Kad es biju jauns cilēks kādu desimt metu [gadu], tad vienunakt izaicināja lauku mana grūse [Grossmutter], sacīje: „Nākat lauku bērni! šīše, rau, kur tā ugne, te nes pūķis daudz naudes. Jemat tuo služ ir paceļat bišķi nu stāga [jumta] un nu skrejat iekšā!" Tad mēs visi bērni skrējām iekšā (..)

Ūdens gari

Kurzemē vēl tagad bieži runā jpar Depi jeb Ūdensdepi, kurš dzīvojot ūdenī un pusdienas laikā ieraujot tur arī cilvēkus, kas pie ūdens esot

raganošana un apraganošana

- "Tīklu sasēja krustiski, iznesa, kad Mēness spīdēja, uz lauka. Tad ar to guv lab zivs"
- "Kad zvejot iet, tad ūdens malā trīs reizes jānoplūc zāle un jāiemet tīklā."
- "Ja zvejojot iekrīt pirmā zivs atpakaļ, tad nevienas vairs nebūs."
- "Nevar iet zvejot lielā piektdienā, pirmajos lieldienas svēkos, pirmos vasaras svētkos un debesbraukšanas dienā, jo tad tīkli jūrā iemesli visu gadu nestāv mierīgi, raustās un auklas trūkst pušu."

Mītiskie priekšstati apbedīšanas procesos

1413. gadā Žilbērs de Lanuā kuršu ticējumus aprakstīja šādi:

Minētiem kuršiem, lai gan viņi esot dzimuši kā kristītie spaidu kārtā, ir viena sekta (*une secte*), kas pēc nāves liek sevi sadedzināt apbedīšanas vietā, tos sadedzina apgērbtus un izgreznotus ar viņu labākajām rotām kādā tiem tuvākā birzī vai mežā, sārtu tie taisa no tīras ozolu malkas, viņi tic, ka tai gadījumā, kad dūmi kāpj taisni debesis, dvēsele esot glābta, bet, kad tos pūš uz sāniem, dvēselei esot jāiet bojā.

/Valters Grīviņš. «Izvilkumi no Franču bruņinieka Žilbēra de Lanuā (*Guillebert de Lannoy*) ceļojuma apraksta par Livoniju (15.gadsimta pirmā puse)»/

Un ikvienu, kas mašīnu akmeņu vai stopnieku ievainots,
nokrita zemē, viņa brālis vai cits cīņu biedrs tūdaļ nobeidza
pavisam, nocirzdams viņam galvu.

/Indriķa hronika/

- Ugunskapi
- Bojāts kapu inventārs, kas darīts mītiski maģiskos nolūkos
- Līdzība ar skandināviem — visiem mirušajiem jātiek sadedzinātiem, īpašums jādod līdzī un mirušo pelni izkaisāmi jūrā vai aprokami zemē
- Tas saskatāms kuršu apbedījumos Vilkumuižas ezerā

27796-4

Ko tu nāci, neražanis,
Ražano pulciņâ?
Tavas acis negrozitas,
Tavi kauli nestaipiti.

Rupuču krusti

Kurzemes vilkači

- Olafa Magnusa darbā *Historia de Gentibus Septentrionalibus* citā starpā pieminēts, ka Prūsijā, Livonijā un Lietuvā mitinās daudz vilkaču. Pie kādas nopostītas pils uz Lietuvas, Žemaitijas un Kurzemes robežām (*intra Lithuaniam, Samogethiam, ac Curoniam est paries quidam...*) atrodas vilkaču galvenā pulcēšanās vieta, kur noteiktā dienā pulcējoties tūkstošiem vilkaču — starp tiem arī muižnieki.
- Pilnmēness naktī viņi lec pāri kādai sienai, bet tie, kas to nespēj, tiek izsmieti. Pēc pāris dienām viņi atkal pārvēršas par normāliem cilvēkiem

(..) Nepatīkamu sastapšanos ar vilkaci esot piedzīvojuši divi mežbrāļi no kādas citas grupas, kas slēpusies netālu no Dūmezera starp līkumaino Irbes upi un Dižpurvu. Tājā vietā pie Irbes upes ir kraujas. Kādu reizi, miglainā dienā ejot uz kādām mājām Miķeļbākas tuvumā, abi nolaidušies no kraujas krasta biezoknī. Tur pāris metru attālumā parādījies vilacis un nācis tiem virsū. Viņi šāvuši uz to no vācu automāta, bet vilkacim tas nekaitējis nemaz, lai gan skaidri bijis redzams, kā ložu spiets kapājis viņa ķermeni. Pat asiņu neesot bijis! Paniskās bailēs abi vīri mēģinājuši pa kraujo smilšu nogāzi uzrāpties atpakaļ, bet nespējuši. (..) Viens no abiem bēdzējiem tā arī nekad nav atrasts. (..)

/R. Kokins. Kurzemes vilkači. "Dundagas mežu stāsts"/

Mūsdienu Kurzemē ir kāda zināšana, ka vilkači nomaitājot tos, kas neželīgiposta dabu, izcērt mežus — ne izdzīvošanas, bet vēsi izrēķinātas peļņas dēļ.

/R. Kokins. Kurzemes vilkači. "Melnsila stāsts"/

Kulta vietas

1585. gada Ziemassvētkos kuršu ķoniņu ciemā viesojies Kēnigsbergas aptiekārs Reinholds Lubenaus. Tur viņš novērojis pagānisko tradīciju – dvēseļu mielastu:

“Tā kā bija Ziemassvētku diena, viņi devās medībās savā svētajā mežā, kurā citādi visu gadu nenogalina nevienu dzīvnieku, nedz arī cērt kādu nūju; samedītām stirnām, briežiem un zaķiem novilka ādu, gaļu izcepa, novietoja uz gara galda un ap galdu salipināja daudz vaska svecīšu par savu vecāku, senču un bērnu un radnieku dvēselēm, un pēc tam, stāvēdami un uz priekšu un atpakaļ iedami, ēda un dzēra un piedāvāja arī mums; vēlāk atnesa tukšu alus mucu un sita pa to ar divām rungām, un sievas un vīri dejoja ap galdu, tāpat arī bērni; tas ilga visu nakti. Kad nu visi gāja gulēt, viņi lūdza mūs ēst un ņemt arī līdzī, kas tīk; jo viņi atlikušo neēda, bet suņi to aprija; viņi arī neņēma no mums nekādu maksu par apēsto.”

Končiciema Elku birzs

Leju svētavots

Akmeņi Grīžu Velna beņķis

Valdemārpils Elku liepa

Mundīgu Upurozols Talsu apkārtnē

Ulmales Piņņu bļodakmens

Pēdakmeņi

Odres Velna akmens

Kabiles kapu Velna pēdas akmens

Kapsēdes dižakmens

Velna laiva

Kopsavelkot

- Galvenās dievības un to funkcijas minimāli atšķiras no baltu kopējās ainās
- Gari un citas mītiskās būtnes kuršu kontekstā saglabā unikālas iezīmes, jo sevišķi "iekonservētajā" Kuršu kāpu mitoloģijā
- Īpatnas un mitoloģiskos priekšstatus reprezentējošas ir senās apbedīšanas tradīcijas
- Mītiskos priekšstatus reprezentē sevišķi Kurzemei raksturīgie mīti par vilkačiem
- Vietas un dabas priekšmeti atklāj mītiskās pasaules domāšanu

Paldies!